

A woman with light blue eyes and curly brown hair is wearing a light blue dress with a white lace collar and a large, wide-brimmed straw hat decorated with orange roses. She is holding a stack of papers tied with a string. The background is a soft, light-colored wall with a patterned curtain on the right side.

Roman

Johanne
A. van Archem

Isabel

Een onverwacht huwelijksaanzoek
brengt de gemoederen flink in beweging

ISABEL

Van Johanne A. van Archem verschenen eerder
bij Uitgeverij Zomer & Keuning onder meer:

Zwarte zomer

Schaduwland

De trein van 12:10

Johanne A. van Archem

Isabel

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789401909778
ISBN e-book 9789401909785
NUR 344

© 2017 Uitgeverij Zomer & Keuning
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Omslagontwerp Liesbeth Thomas, t4design

www.romanserie.nl

Alle rechten voorbehouden

1

Isabel de Winter was amper acht maanden oud toen haar vader voor een aantal jaren naar Indië vertrok om daar te werken als ambtenaar van het ministerie van Koloniën. Hij zou minimaal drie jaar wegblijven. Haar moeder woonde op een kleine etage in Den Haag, want daar woonden veel vrouwen wier mannen voor lange tijd naar het Verre Oosten waren vertrokken.

Het was pas enkele jaren de gewoonte dat vrouwen meegingen naar dat verre tropische land, toch bleven de meeste echtgenotes in Nederland achter om verschillende redenen. Ze hadden opgroeiende kinderen die naar school moesten, en de scholen waren nu eenmaal beter in Nederland. Lange tijd hadden vrouwen die naar Indië gingen een slechte naam, dat was eveneens een reden om te weigeren de man te volgen. Dat was al eeuwenlang zo geweest. Het begon nu pas te veranderen. En er waren ook mannen die hun vrouwen liever achterlieten om welke reden dan ook.

Het viel de nog jeugdige vrouw en jonge moeder niet mee om alleen te leven met haar dochttertje. Zij was altijd al nerveus en bangelijk geweest en vooral ronduit onzelfstandig.

De ouders van Fina de Winter, geboren Dorrestein, konden of wilden geen ondersteuning geven en haar enige zuster woonde sinds haar huwelijk aan de andere kant van het land in Twente. Fien stond er alleen voor, vond ze.

Tot overmaat van ramp kwam haar man Christiaan niet terug met verlof. Dat kon ook moeilijk, want inmiddels was de Grote Oorlog uitgebroken. Nederland was neutraal, maar ook de schepen van neutrale landen liepen groot gevaar op die onmetelijke oceanen. De lange zeereis naar huis was te gevaarlijk. Hij moest in Indië blijven. Of dat helemaal een geldige reden was, werd hier en daar betwijfeld.

Ook brieven kwamen amper meer aan. Isabels moeder had

geleerd dat een man voor haar besliste. Zelf kon ze dat amper, ze was niet in de wieg gelegd om alleen te leven, zei ze vaak.

Andere vrouwen werden sterk en onafhankelijk door die omstandigheden, Fien werd steeds instabieler en bangelijker. Nog voor het weer vrede was, stortte ze in en ze werd opgenomen in een inrichting. De vader van Fien was overtuigd dat de zenuwinzinking, zoals hij het noemde, kwam door de afwezigheid van haar echtgenoot; in die man had hij nooit vertrouwen gehad, merkte hij nog op. De arts in de inrichting zei stroef dat er veel meer aan de hand was met zijn patiënte, maar dat mocht hij niet bespreken met de vader. Ze was een getrouwde vrouw...

Het zag er niet naar uit dat Fien snel weer gezond zou worden.

De grootouders trokken de handen van moeder en kind af. Ze vonden zich te oud voor de opvoeding van een kleuter. Isabel ging daarom naar de andere kant van het land. Ze kwam in huis bij Alida, de zuster van Isabels moeder.

Al heel vroeg had het meisje het gevoel dat de man van tante Alida haar liever niet in huis had genomen, ook al was hij zeker niet armlastig. Hij had een goede betrekking als belastingcommies. Ze woonden in latere jaren in een aardig huis aan een boomrijke laan in een rustige stad in Twente. De oom en tante hadden zelf geen kinderen. Hun kalme leven werd omvergegooid door de kleuter, zoals de oom vaak hardop zei.

Alida was een meegaande vrouw, zoals ook haar zuster Fien vaak werd omschreven. Geen krachtdadige vrouw, maar ze had toch haar man zo ver weten te krijgen dat haar nichtje in huis werd genomen. Vanaf het begin wist ze dat ze het kind niet graag weer zou zien vertrekken.

Isabel werd gezien als de dochter des huizes, alhoewel Karel van Benthem duidelijk liet blijken dat het meisje het nichtje was van zijn vrouw. Nee, niet van hem, hij had geen familie, zei hij dan nadrukkelijk.

De eerste tijd vroeg Isabel regelmatig naar haar moeder, maar moeder was en bleef ziek, werd haar verteld.

Naar haar vader vroeg ze nooit, die kende ze niet eens meer. Ze kon zich geen voorstelling maken van de man die ooit in een wit tropenpak was vertrokken met de trein naar de boot in Rotterdam.

Toen de oorlog voorbij was, kwam vader De Winter nog steeds niet terug. Waarom was niet bekend, althans niet bij de kleine Isabel.

Vanaf haar vroegste jeugd kreeg ze te horen, vooral van haar oom, dat haar vader nooit meer iets had laten horen en dat geloofde ze, al had ze er op oudere leeftijd soms moeite mee. Hoe kon een vader nou zijn enige kind compleet negeren? Veel verder dacht ze ook niet, ze had aan de man geen enkele herinnering.

Toen Isabel bijna twintig jaar was – het was inmiddels begin jaren dertig – kreeg ze te horen dat haar moeder was overleden in de inrichting waar ze had vertoefd sinds de jaren van de Grote Oorlog.

Isabel wist wel dat haar moeder in een inrichting leefde, maar daar werd zo min mogelijk over gesproken. Het was een lichte schande, vonden oom en tante.

Isabel had meermalen gevraagd om haar moeder een bezoek te mogen brengen, zeker toen ze wat ouder werd. Vooral oom Karel was tegen een bezoek. Een gesticht was niet geschikt voor een jong meisje, vond hij. Haar moeder herkende haar niet meer, zei hij ook nog. Het was een vreemde ziekte waar ze aan leed. Het was te hopen... en dan werd er veelbetekenend het zwijgen toegedaan. Toen ze ouder werd, kreeg Isabel een nare smaak in de mond als die opmerking weer eens langskwam. Bedoelde oom dat zij misschien ook aan die mysterieuze ziekte kon lijden? Daarom praatte ze maar weinig over haar moeder.

De officiële zaken die behoorden bij een overlijden, werden afgewerkt door oom Karel. Het was bij hem in goede handen, zei tante Alida met nadruk en duidelijk geagiteerd. Tante Alida leek in haar gedrag op Fien, ook zij was behoorlijk nerveus van aard.

Er werden enkele brieven bezorgd vanuit het verre Den Haag, officiële brieven van een notaris, en die hadden de rustige, ietwat geforceerde stemming die altijd heerste tussen het echtpaar Van Benthem behoorlijk verstoord. Isabel merkte daar weinig van. Oom Karel was immers altijd afstandelijk.

Maar toen er een brief kwam van een verzekeringsmaatschappij met een indrukwekkende postzegel, vond oom Karel dat het meis-

je toch iets diende te weten over het verleden van haar ouders, 'al had ze amper een idee van hun bestaan', zoals hij het uitdrukte.

Hij liet het aan zijn vrouw over. Het ging tenslotte om haar familie.

Op een late middag toen Isabel thuiskwam van haar werk als administratieve kracht op een klein kantoor, troonde haar tante aan de tafel met een pot thee op een theelichtje, nog nerveuzer dan anders. Oom Karel was nergens te bekennen, hij zat waarschijnlijk langer dan normaal op zijn werk.

Ze moesten even praten, zei tante Alida onzeker. Isabels moeder was onlangs gestorven, zoals Isabel wist en er was een erfenis vanwege een levensverzekering. Dat had de verzekeringsmaatschappij pasgeleden gemeld.

Isabel zou de erfenis ontvangen als ze eenentwintig was. Dat duurde nog een jaar. Het geld stond op de bank en het was goed vastgezet met een hoge renteopbrengst, daar had oom Karel voor gezorgd. De wet was streng op het gebied van erfenissen voor minderjarigen.

Isabel knikte kort, niet erg onder de indruk.

Er was nog iets, kwam het voorzichtig van tante. Herinnerde Isabel zich haar vader nog, die ooit was vertrokken naar Indië?

Isabel fronste haar wenkbrauwen. Haar vader was nooit een factor in haar leven geweest, ze zou de man niet eens herkennen. Ze had ooit een foto van hem gehad, maar die was allang verdwenen.

Nu ze erover nadacht, was dat eigenlijk heel raar. Er moesten toch foto's van haar ouders zijn van vroeger? Ze keek de oudere vrouw aan die tegenover haar aan de tafel een kopje thee inschonk en naar haar toe schoof.

Ach, tante meende het goed, dacht ze nog.

'Nee,' zei ze. 'Julie hebben me steeds verteld dat hij nooit meer iets heeft laten horen.'

Alida schoof op haar stoel, duidelijk zenuwachtig. Het viel Isabel amper op.

Tante Alida was altijd goed geweest voor haar. Oom Karel ergens ook wel, al was hij afstandelijk en soms op het norske af. Ze hadden haar netjes opgevoed, naar school gestuurd, haar zelfs verder laten leren. Ze werkte nu op een kantoor en ze had het er naar

haar zin. Veel meisjes bij wie ze op de lagere school had gezeten, werkten in de textielfabrieken of als dienstbode. Die kregen geen kans om verder te leren, al hadden ze op school soms betere rapporten dan Isabel.

Oom Karel had haar dat vaak voorgehouden: zij was bevoorrecht en daar diende ze dankbaar voor te zijn.

Maar ze had ook weleens gedacht: oompje, jij hebt mij laten leren want de fabriek is beneden jouw stand.

‘Nou, het is misschien wel goed dat je je weinig herinnert,’ hoorde ze tante zeggen. ‘Jouw vader heeft jou en je moeder destijds lelijk in de steek gelaten.’

Isabel keek vragend op. ‘Hij ging toch naar Indië om daar te werken voor het ministerie?’ vroeg ze langzaam. ‘Is dat niet een beetje hard gezegd: in de steek laten?’

‘Zeker, Isabel, hij liet je moeder hier achter en hij wist dat ze dat niet aankon. Hij heeft nooit meer iets van zich laten horen.’ De mondhoeken trokken afkeurend omlaag. Daar was tante sterk in, had Isabel al vroeg begrepen. Mensen deden het niet gauw goed in de ogen van tante Alida, al zou ze dat nooit in het gezicht van de betreffende mensen zeggen.

‘Ik vind het wel vreemd dat hij nooit iets heeft laten horen. Ambtenaren krijgen toch om de zoveel jaar een verlof van ettelijke maanden?’ vroeg Isabel. Dat had ze meer dan eens gehoord en gelezen. Het was bijna bizar dat de man nooit contact had gezocht, nooit een brief had gestuurd. Betekende ze zo weinig voor hem?

Aan de andere kant, hij was al zo lang weg, dat ze hem nooit echt had gemist.

‘Hij is daarginds gebleven. Je kunt je afvragen wat daar de reden van is.’

Het bleef even stil. Toen kwam het: ‘Het is misschien maar goed ook dat hij nooit iets liet horen. Je had het moeilijk genoeg met een moeder die altijd ziek was. Je was tenslotte nog een klein kind.’

Isabel knikte wat overbluft. Iets begon bij haar te knagen. Een rare wending aan het verhaal. Nooit meer iets laten horen. Hij was toch haar wettige vader, hij had kunnen eisen dat ze naar Indië kwam. Waarom had hij dat niet gedaan?

‘Voor zover wij weten is hij nog steeds in Indië,’ zei Alida ner-

veus. Isabel zag hoe het gezicht van haar tante weer strak en afkeurend vertrok. ‘Wij weten dat hij al jarenlang hokt met een inlandse vrouw en dat is hem kwalijk te nemen. Zoiets doet een christelijk man niet.’ Tante werd erg nerveus van het onderwerp, zag Isabel. Ze zweeg. Dat ‘leven met een andere vrouw’ scheen tante erg dwars te zitten. Tja, die degelijke tante Alida.

Alida keek even op. Het was niet waar wat ze beweerde tegen haar nichtje. Ze had geen idee of haar zwager – want dat was hij toch – daarginds huisde met een andere vrouw. Ze wist wel dat Nederlandse mannen in Indië werden aangemoedigd om met inlandse vrouwen te leven. Het soort vrouw uit Nederland dat naar de Oost ging, stond in een slecht daglicht, alhoewel dat idee inmiddels was achterhaald, wist Alida. Desondanks was het beter dat Isabel ervan doordrongen was hoe afkeurenswaardig het gedrag van haar vader was. Des te minder zou ze nieuwsgierig naar hem zijn. Alida vreesde voor het moment dat haar pleegdochter eenentwintig werd. Stel je voor dat ze naar haar vader wilde. Ze moest er niet aan denken. Gauw over iets neutraals beginnen.

‘Nou, ik ga maar eens naar de keuken...’

Isabel zweeg, ze merkte amper dat tante opstond. Ze had vaker verhalen gehoord over soldaten die in Indië met een inlandse vrouw aanpaptten, en daar werd niet bepaald vriendelijk over gesproken, vooral niet als er ook nog kinderen van kwamen. Dat gold zeker voor een ambtenaar van het ministerie.

Toch voelde ze iets van argwaan. Het hele verhaal klonk te gladjes, alsof het gerepeteerd was. Dit gesprek was duidelijk geregisseerd door oom Karel.

Tante Alida stond al bij de deur. ‘Wij hebben je moeder altijd afgeraden met hem te trouwen, maar ja, een verliefde vrouw. Daar praat je niet tegen. Ze moest en zou hem hebben. Ze heeft het geweten.’

Isabel knikte lukraak. Haar vader was dus nooit goed geweest voor haar moeder?

Ineens hief ze haar hoofd op. ‘Tante, u zegt dat hij met een inlandse vrouw leefde. Heeft hij daar ook kinderen bij?’

Haar tante keek haar met een vorm van walging aan. ‘Dat weet ik niet en dat wil ik ook niet weten. Ik zal het hem nooit vergeven

als het wel zo is.' Ze sloeg haastig de deur van de keuken achter zich dicht.

Isabel staaarde voor zich uit. Het gebeurde wel vaker dat een blanke getrouwd was met een donkere vrouw of andersom, zo vreemd was het niet. Er werkte een jongeman bij haar op kantoor die een Indische moeder had. In Den Haag schenen veel mensen te wonen uit Indië, die allemaal een gekleurde moeder of vader hadden. Wat maakte dat uit? Het ging erom of het aardige mensen waren.

Toch leek haar vader weinig te hebben gegeven om haar moeder: hoe kon hij nou vertrekken? Hij kende moeder toch en haar instabiliteit?

Wij waren tegen dat huwelijk van je moeder, had tante net gezegd. Waarom? Haar vader had een vaste baan als rijksambtenaar. Er werd weleens smalend gezegd dat een baan als rijksambtenaar betekende dat je een vaste soberheid kende, maar het was wel een zekere baan. Heel veel mannen wilden maar al te graag rijksambtenaar worden.

Ze volgde haar tante naar de keuken en vroeg: 'Waarom was u tegen dat huwelijk van mijn moeder met hem?'

Tante leek even te beven, toen zei ze nerveus: 'Kind, het is lang geleden. Het heeft geen zin om daarover te praten. Je moeder is overleden in een gesticht, daar moet je maar niet te veel ruchtbaarheid aan geven. Er is een voordeeltje: je hebt een kleine erfenis van haar gekregen, daarom ben je niet genoodzaakt om met een werkmans te trouwen, dat zou een levenslange armoede betekenen.' Ze rommelde met potten en pannen en Isabel liep terug naar de salon, diep in gedachten en vooral verwonderd over dat onrustige gevoel dat haar plaagde.

Oom Karel kwam een uur later pas thuis. Druk op kantoor, zei hij.

Isabel gaf geen reactie. Je laat het je vrouw mooi opknappen, dacht ze. Ik weet niet hoe ik deze onverwachte mededelingen moet zien, klopt het allemaal wel? Heeft mijn vader werkelijk nooit iets van zich laten horen? Ook niet in het eerste begin? Hij zal toch niet meteen vanaf de boot al een inlandse vrouw hebben gezocht? Dat geloof ik niet.

Voor de rest ken ik de man eigenlijk helemaal niet. Ik kan er niet over oordelen.

Ze was nieuwsgierig naar de erfenis die haar moeder haar nagelaten had en zocht naar de paar brieven die daarover uit Den Haag waren gestuurd. Waarom zou ze niet mogen weten wat daarin stond, het ging toch om haar aangelegenheden?

Ze moesten ergens opgeborgen zijn, meende ze. Op een zaterdagavond toen oom en tante een bezoek aflegden in de stad, doorzocht Isabel het hele huis naar de brieven. Ze waren niet te vinden.

Waren ze vernietigd door oom Karel? Of misschien ergens opgeborgen, bij een bank of zo?

Hoe dan ook, er was niets te vinden. Kon ze iets doen om inlichtingen te krijgen? Die notaris in Den Haag aanschrijven? Welke notaris was dat dan? Er waren er zoveel in die grote stad.

Het gevoel van onbehagen dat ontstaan was door het verhaal van haar tante, groeide bij het meisje. Alida had niet in de gaten dat ze een zekere argwaan had gewekt bij het meisje. Zij was opgelucht en tevreden. Zij en Karel stonden bekend als goede mensen. Ze woonden in een nette buurt en hadden een eigen woning met uitzicht op een parkje. Karel had een baan met een zeker aanzien, sommigen keken tegen hen op. Het leven was goed geweest voor hen, vond ze.

Isabel had geen echte vriendinnen, dat was ook niet gestimuleerd door haar oom en tante. De meeste mensen werkten in de textiel. Ambtenaren als Van Benthem en zeker als ze bij de belasting werkten, stonden daarbuiten, die werden bekeken als lui die de fatsoenlijke werkers de centen aftroggelden.

Ach, wat deed het ertoe, dacht Isabel soms. Ze wilde niet vooruitkijken naar de toekomst en al helemaal niet naar haar vader in Indië. Wat tante verteld had over hem was zeker niet fraai, maar toch, ergens diep in haar hart, was Isabel er niet helemaal gerust op.

Een paar weken na haar twintigste verjaardag bracht oom op een avond een man mee naar huis. Hij zou blijven eten en wie weet, zei hij gedempt tegen zijn vrouw, zou Isabel hem aardig vinden. Het

was een goede partij voor haar. Ze moest aan haar toekomst denken.

Hij kwam niet uit de kleine textielstad, hij kwam uit Zwolle en was een telg uit een koopmangeslacht dat het erg goed had gedaan in de handel in binnen- en buitenland, vertelde oom Karel met enige trots.

De man was een stukje ouder dan Isabel, en dat kon geen kwaad. Dat was juist aan te bevelen. Het meisje zou gedijen onder goede leiding van een degelijke echtgenoot. Ze was misschien iets te zelfstandig voor haar doen, vond hij.

Als Isabel straks zelf over die erfenis zou beschikken, was het misschien binnen de kortste keren uitgegeven aan allerlei onnutte zaken. Je hoefde Karel niets te vertellen over vrouwen en geld, dat was geen goede combinatie.

Isabel kwam nietsvermoedend de kamer binnen en keek verwonderd naar de man die naast haar tante in de salon zat. Hij was achter in de dertig, schatte ze. Een zakenrelatie van oom Karel? Had een ambtenaar zakenrelaties?

De man was niet groot, vrij tenger zelfs, en had donker haar dat hier en daar al grijs werd. Niet echt aantrekkelijk, dacht ze nog. Deze man zou ze geen tweede blik waardig keuren als ze hem tegenkwam op straat.

De man bekeek haar van top tot teen en dat vond ze niet prettig. Het leek alsof hij een koe stond te taxeren op haar waarde. Ze liet ook duidelijk merken dat ze die blikken onaangenaam vond.

Die manier van doen maakte hem niet sympathiek, constateerde ze meteen.

Tante maande het kleine gezelschap om snel aan de eettafel plaats te nemen. Even overdacht Isabel om te weigeren en naar haar kamer te gaan, maar ze schoof toch gehoorzaam aan de tafel. De man nam plaats tegenover haar.

Het etentje was geen succes, al had tante Alida haar best gedaan in de keuken. Ze stond bekend als een goede kokkin, maar de complimentjes waren deze avond oppervlakkig en gemaakt. Later op de avond vertrok de man, die de oer-Hollandse naam Kees bleek te dragen. Hij keek nog een keer achterom naar Isabel alsof hij een laatste indruk wilde krijgen van het meisje.

Oom Karel keek wat geïrriteerd op toen de deur naar de straat was gesloten. ‘Je maakte geen beste indruk, meisje,’ zei hij nog. Ook tante Alida keek wat teleurgesteld. ‘Het is een geweldige partij voor je, Isabel,’ merkte ze op.

Isabel schrok ervan. Wat dachten haar oom en tante? Wilden zij haar aan die man koppelen?

‘Zijn familie is van oudsher welgesteld,’ zei oom Karel belerend.

Isabel reageerde niet en richtte zich tot haar tante. ‘Waarom willen jullie me aan deze man koppelen?’

‘Hij zoekt een vrouw...’

‘Dat doen waarschijnlijk wel meer mannen,’ wierp ze ertegen in.

‘Je wilt toch geen fabrieksarbeider trouwen?’ vroeg tante met opgetrokken neus.

Isabel haalde haar schouders op. ‘Als hij aardig is,’ zei ze luchtig. ‘Want deze man is niet aardig, althans, hij doet er zijn best voor om onsympathiek over te komen.’

Dat was een verkeerd antwoord, merkte ze. De gezichten verstrakten. Isabel zuchtte en verliet de salon.

De argwaan was ineens levensgroot aanwezig. Wat hadden oom en tante zich in het hoofd gezet? Hij was te oud voor haar, hij was zeker vijftien jaar ouder. En waarom hamerden ze zo op een ‘goede partij’?

Isabel was nog maar twintig. Ze had de tijd nog wel om te trouwen.

Waar kenden ze deze man van en waarom waren ze zo gecharmeerd van hem?

Een gearrangeerd huwelijk met een onbekend heerschap: wat zit hierachter?

Isabel de Winter is opgegroeid bij haar oom en tante, nadat haar moeder is overleden en haar vader lang geleden naar Indië vertrok en nooit weer iets van zich heeft laten horen – zo is haar tenminste verteld. Haar oom arrangeert een huwelijk met een beduidend oudere man, die niet bepaald opvalt door zijn attente houding. Isabel moet dan ook niets van hem hebben. Toch wordt er een enorme druk op haar uitgeoefend om met dit heerschap te trouwen. Isabel wordt argwanend: waarom wil haar oom dat dit huwelijk gesloten wordt, en wat zijn de motieven van de aanstaande bruidegom? Op zoek naar antwoorden komt ze terecht in Nederlands-Indië, waar haar een grote verrassing wacht.

Johanne A. van Archem is een ware ster in het schrijven van historische romans vol spanning en intrige. *Isabel*, dat zich afspeelt in de jaren 1930, neemt de lezer mee terug in de tijd.

Z&K

ISBN 978 94 0190 977 8 NUR 344

9 789401 909778

www.romanserie.nl